

A Gorenje-turizmusról a Visegrádi Szerződésig

Mi már annyi szörnyűségen átmentünk, hogy csak őszintén, kertelés nélkül beszélhetünk.

(Dudás Károly szabadkai író előadásából. Protestáns Szabadegyetem 2008. május, Bizovac – Horvátország)

Bevezető

Legalább 10 éve érik már bennem a gondolat, hogy a megélt történetesort papírra vessem. Eddig jegeltem, de ezen a nyáron két olyan dolog is történt, amely arra utalt, hogy eljött az idő.

Júniusban Eszéken megvettem a Zágrábban 2008-ban kiadott Horvátország 1918-2008¹ című nagymonográfiát, és mire végigfutottam a fejezeteken, megszületett Pozsonyban az új (elkövetői szerint csak a módosított) szlovák nyelvtörvény.

A két dolog csak látszólag nincs összefüggésben, ugyanis bennünket, magyarokat mindkettő érint. Az első inkább pozitívan, a második a szlovákiai magyarságot léteiben támadva negatívan, a honi és az egyetememes magyarságot pedig megalázóan.

A Gorenje-turizmus és szereplői

A világútlevelet 1988. január 1-jétől (még a Grósz-kormány ideje alatt) vezették be Magyarországon. Ezzel a lépéssel megnyílt az út... Hova is? Ausztriába. Csak oda, ugyanis a többi nyugat-európai országba még hosszú ideig vízum kellett, ami beszerezhető volt ugyan, de a szaladgálás alapvetően korlátozta, így hát kiugrani csak Bécsbe lehetett. A magyar „nagy ugrás” 1989 áprilisában (már Németh Miklós a kormányfő) indult meg, összevont valutakeretekkel, (újra)egyesített családokkal, rokonokkal. Megkezdődött a nagy Gorenje-hűtőszekrény, kombinált hűtőszekrény, fagyasztólada, automata mosógép, mixer (mind Gorenje-termék) magánimportja Ladákon, Wartburgokon és Trabantokon. A szlovén terminológia nem ismeri a konyhai eszközök fogalmát, nyilván színük miatt „fehéritechnikának” hívja az említett cikkeket. Folyt be házánkba a „fehéritechnika” és ömlött ki a dollár, a né-

met márka, az osztrák schilling és a svájci frank. A szlovének termeltek, mi vásároltunk, az osztrákok meg a határszéli pajtáktól kezdve (ezekből is üzletek lettek) a bécsi szakáruházakig hatalmasat kerestek rajtunk és a szállító szlovéneken is. Kilométer hosszú és végeláthatatlan kocsisorok, szemét, szétdobált csomagolás, hosszú várakozás, gyorsított vám és magyar tudatlanság. Több ismerősöm is büszkén mutatta, az amúgy tényleg pofás új jugó (!) hűtőszekrényét, mosógépét stb. Hiába próbálkoztam azzal, hogy ezek szlovén termékek (egy Velenje nevű szlovén kisvárosban volt/van a Gorenje-művek központja), nem hatott: - Hát az is jugó, nem? - kérdeztek vissza. Fölhagytam a meddő próbálkozással, miközben 1987-88-89-es telefonregiszteremben több ljubljanoi (maribori, lendvai, muraszombati, postojnai stb.) telefonszám volt, mint pesti. Erre a szép telefonszám-gyűjteményemre úgy tettem szert, hogy 1981-1988-ig első alapító vendégoktatóként tanítottam a ljubljanoi (akkor még Edvard Kardelj) Egyetem Bölcsészettudományi Karának Összehasonlító Nyelvészeti és Orientalisztikai Tanszékén a magyar nyelvet, irodalmat, kultúrát és mindent, ami a magyar helyesírástól a magyar filmművészetig belefért. Hét csodálatos év, helyesebben majdnem tíz, mivel 1977 és 1979 között két évig az Újvidéki Egyetemen voltam posztgraduális ösztöndíjas. Ottani apanázsomat a vajdasági autonóm kormány folyósította. Csak Tito halálának évében (1980) dolgoztam Budapesten, aztán újra vissza „Jugóba”.

A sok-sok szlovén telefonszám ismerősöket, barátokat takart, mérnöktől tanárig és orvostól vendég-lősig. Újvidéken jól-rosszul megtanultam szerbül, Ljubljanában két év kellett ahhoz, hogy már törjem a szlovént (tanszékvezetőmmel németül beszéltem, mivel ő megismerkedésünkkel közölte, hogy ez Szlovénia és itt nem beszélünk szerbül). A szlovén nyelv kommunikációs szintű elsajátítása megnyitott minden kaput előttem, bejáratos voltam a Szlovén Írószövetségbe, a Mladina c. radikális ifjúsági lap szerkesztőségébe, a Pomurska Založba könyvkiadóba és sorolhatnám tovább. Személyesen ismertem Jože

¹ Ivo Goldstein: Hrvatska 1918-2008. EPH Lieber Zagreb, 2008. 931. old./349 kn.

Smole kormányfőt, többször találkoztam – később még Budapesten is – Milan Kučan szlovén államfővel, barátom volt Jože Hartmann², Jože Hradil³, Milan Gruskovnjak⁴, dr. Hajós Ferenc (később Szlovénia első budapesti nagykövete) és nagyon sokan az egyetemi kollegák közül.

1989 tavaszán és nyarán a szlovénok már más-sal voltak elfoglalva, mint a Gorenje-export, a Gorenje-turizmust még reklámcélra se használták ki, figyelmüket egy belgrádi úriember, bizonyos Slobodan Milošević kötötte le, így hát amikor telefonon föl hívtam barátaimat, hogy engem elborzaszt a magyar konzum kannibalizmus, amellyel honfitársaim rávetették magukat az azóta is piacvezető⁵ legismertebb szlovén cég termékeire, csak elcsodálkoztak azon, hogy Magyarországon nincs Gorenje. De azonnal megértették fölháborodásomat, amikor arról beszéltem, hogy milyen alapon fölözik le a pénzünket (a magyarokét és a szlovénokét) az osztrák sógorok, úgy, hogy ezeknek a műszaki cikkeknek még a garanciája is elvész Hegyeshalomnál, amikor „büszke” gazdáikkal együtt „kilépnek” Ausztriából. Minden ljubljanoi ismerősöm segítséget ígért, csak arra kértek, hogy Magyarország rendeljen közvetlenül a Gorenjetől, s az nagykereskedelmi áron szállít majd egyből Magyarországra. Ekkor kezdődött első vészőfutásom. Elkezdtem kutatni, hogy ki is dönthet egy ilyen kérdésben. Saját tárcám (műv.min.) azonnal átpasszolt a külügyhöz. Mindkét „cégnél” miniszterhelyettessel tárgyaltam, akik meg is értettek, sőt egyet is értettek velem, de addig nem jutottunk el, hogy legalább a telefont fölvegyék. A külügyes aztán megsajnálta, s irodája ablakához vezetett, miközben megkérdezte, hogy mennyi jutalékot kapok, majd egy a Duna túlszárnyán lévő nagy fehér épületre (MSZMP-székház) mutatva közölte, hogy ilyen horderejű ügyben ott kell kopogtatni. Pár nappal később már ott kopogtattam. K.B.-ben (Központi Bizottság) osztályvezetői szinten fogadtak, bőven szántak rám időt, és B. elvtárs (név, cím a szerkesztőségben) jegyzetelt, bólogatott, főleg akkor, amikor elmondtam, hogy szerény tudásom szerint bár Marjai József miniszterelnök-helyettes többször is járt a 80-as években Belgrádban, hogy készpénzt szedjen ki a jugókból, akik jelentős összeggel maradtak adósaink az árucere-forgalomban, mégis üres kézzel tá-

vozott. A 80-as évek második felében ezt a tartozást enyhítették pár száz Zastava 101-es típusú személygépkocsival (amelyekért szintén megindult akkor Pesten az „osztályharc”). Hát most itt az idő és a termék, lehetne tovább lépni! A főelvtárs két-három napon belül ígért választ. Nem sokkal a határidő lejártá után hívtak a „Fehér házba”, s közölték velem (helyesebben kiiktattak), hogy szűken, csak a gazdaság oldaláról értelmezem, így rosszul látom a helyzetet. A párt álláspontja szerint az utazás vásárlással is együtt járhat, fölösleges a túlszabályozás, ami a direkt import „átszervezésében” nyilvánulna meg, illetve a folyamat már zajlik, így leállítása nagyobb társadalmi kárt okozna, mint anyagi hasznot.⁶ (Még ugyanebben az évben megindult a 10%-ra csökkentett vám miatt a használt és koros nyugati (roncs)autók beáramlása is Magyarországra.) B. elvtárs csak úgy búcsúzásként megkért, hogy ne foglalkozzak tovább a Gorenjével, mivel ő (per tangentem) úgy tudja, hogy van nekem más, a térséggel kapcsolatos, tanári pályámhoz is jobban kapcsolódó kulturális feladatom. Az illető – milyen érdekes – jól tudta, tényleg volt.

A Belgrádi Magyar Intézet sorsa

A második történet még a 80-as évek elején indult, amikor is a vajdasági magyar csúcsértelmiségiek⁷ közül többen szorgalmazták hazánk belgrádi nagykövetségén és magyarországi látogatásai (előadások, írószövetségi események, Kossuth Klub-béli előadói estek, író-olvasó találkozók stb.) alkalmával, hogy hazánk nyisson Belgrádban Magyar Intézetet (munkacímen: Magyar Információs és Kulturális Központ). A miniszteri felterjesztés 1986-re született meg, két intézet tervezett megnyitására, a helyszínek: Belgrád és London.⁸ Hogy a jugoszláv és a brit „birodalom” hogyan került egy lapra, máig nem értem. Dehogynem.

A világban bárhol működő minden magyar intézet munkáját - túl a finanszírozáson - két dolog határozza meg, hogy milyen elvek alapján és hogy milyen „házban” tevékenykedik. (Magyar tulajdonú épület, bérlemény, virtuális: alkalmakra bérel, koncert- és kiállító termet, standot, színpadot stb.) Így volt ez Belgrád esetében is. Először csak szóban, majd egyre

² A szlovén SZDL (HNF) elnöke

³ 40 kötetes műfordító, a szlovén-magyar, magyar-szlovén szótár szerzője

⁴ Ügyész, a szlovén főügyész első helyettese

⁵ A Gorenje művek forgalma 2007-ben 1.347 M Euro, tiszta nyeresége 56 M Euro

⁶ A Gorenje-turizmus 5 milliárd (!) dollárjába került Magyarországnak, ebből 3 milliárdot hitelfelvétel (!) útján fedezett a kormány

⁷ Az Intézet felállításának legismertebb szorgalmazója Gion Nándor volt.

⁸ Jellemző „megfontoltságunkra”, hogy a Londoni Magyar Intézet is csak 1999 márciusában kezdhette meg munkáját, Bogyay Katalin vezetésével.

többször írásban is kértek tőlem ötleteket, elképzeléseket a Szalay utcában (műv.min.) és a külügyminisztériumban, amelyeket én el is készítettem. Röviden a lényeg az volt, hogy a Belgrádi Magyar Intézetnek csak a jugoszláv tagköztársaságok közötti óriási kulturális, oktatási, tudományos, művészeti szintkülönbségek figyelembe vételével, tehát nagyon selektív megjelenéssel van értelme (más „produkció” kell Szkopjébe, inkább folklorisztikus, és más pl. Ljubljánába: inkább kisplasztika, grafika). Ezt a differenciált kultúr-diplomáciát úgy kell megvalósítani, hogy külön és fokozott hangsúlyt kell fektetnünk a vajdasági, a horvátországi és a szlovéniai magyarok elvárásaira (itt közös rendezvényekre gondoltam elsősorban, s ezeknek 1990-ig Jugoszláviában még Milošević hatalomra kerülése után is megvolt a lehetősége). Másik alapvető javaslatom az intézet munkatársaira vonatkozott. Tétélesen, hogy aki nem tud szerb-(horvát)ül/ul, nem vezet jól (balkáni körülmények között) gépkocsit, s nem képes saját adminisztrációját ellátni, az ne menjen Belgrádba. Kettő-három munkatárssal és egy asszisztenssel, aki a könyvtárat, videótékát, folyóiratokat stb. gondozza, meg lehet indulni a 255 800 km²-es országban⁹.

Még engem is meglepett, hogy tárgyalópartnereim: Rátkai Ferenc miniszterhelyettes, Boross Róbert főosztályvezető, Hárs Gábor osztályvezető, Györke Sándor belgrádi magyar nagykövét elvtársakból egyre jobban urakba átmenő illetékesek minden javaslatomat elfogadták, sőt. Györke Sándor egy belgrádi egyeztetésen azt javasolta, hogy minimális átalakítással (a konzuli osztály válaszfallal történő lezárása) a magyar nagykövetség magasföldszinti részén rendezkedjen be az intézet, amely terület valóban minden tekintetben (fogadóhelység, irodák, WC, könyvtár stb.) megfelelt a célnak.

1988-ban Köpeczi Béla miniszter már át is utalt 3 millió Ft-ot (ez még ma is komoly összeg) az előzetes könyv- és eszközbeszerzésre, s volt egy olyan pilanat is (1998 tavasza/nyara), amikor úgy nézett ki, hogy '88 őszén ljubljanoi oktatói munkámat befejezve egyenesen Belgrádba megyek előkészíteni az intézet várhatóan 1989-es megnyitását. Aztán Köpeczi meggondolta magát és közölte, hogy ilyen nincs, még a külügyben sem, hogy „egyik ágról a másikra”, tessék legalább fél-egy évre hazajönni, s utána indulhat Belgrád. Így érhetett aztán Pesten a Gorenje-turizmus, s a már kormányfő Németh Miklós kabinetjének 1989. május 10-i átalakítása. Németh kiteszi Köpeczit és teljesül Glatz Ferenc nagy álma, miniszter lesz (nem egész egy évre). Glatznál 1989

őszén nagy volt a forgalom, nem ronthatam rá, pedig beosztottai (akik akkor inkább alattvalónak tündek, mint korábban) nagyon-nagyon inspiráltak. Inkább üzentem, de a történész-minisztert már nem érdekelte egy új magyar (hungarológiai) intézet alapítása, megnyitása. 1989 őszén/telén úgy fölgyorsultak az események: további új pártok alakultak, többpárti választások előkészületei zajlottak stb., hogy magam is jobbnak láttam befejezni az egyre értelmetlenebbé váló fáradozást. Az új, immár legitim Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató-miniszter már nem is foglalkozott ezzel az ügygel, amit aztán 1991 nyarán a szerb fegyverek végleg ad acta tettek.

1992-93-ban és később, főleg a NATO-bombázások alatt többször gondolkodtam azon, hogy vajon a diktátorrá váló Milošević bezáratta-e volna a magyar intézetet, ahogy a német, az amerikai és más intézetek esetében ezt megtette...

A belgrádi magyar intézet a „diplomáciai-Trianonon” is enyhített volna egy kicsit! Ez alatt azt értem, hogy 1920 után pl. Belgrádban és Londonban is az osztrákok „vitték el” az általában a legjobb helyeken lévő monarchia-nagykövetségeket, s nekünk a lényegesen rosszabb helyeken (külvárosban) fekvő konzulátusi épületek jutottak.

Ma már jelzésértékűnek is vehetjük, hogy Jugoszlávia nem akart YU-Centert Budapesten, ebbe 89-90-ben már sem a szlovénok, sem a horvátok nem mentek volna bele, hanem a magyar intézet ellentételezéseként vendéglakásokat kértek a belvárosban azon délszláv kutatók számára, akik hosszabb időt töltenek Budapesten. A művelődési tárca az V. kerületben közvetlenül a jogi karral szemben nagypolgári lakásokat ajánlott fel – milyen érdekes az élet – a Szerb utcában.

Alpok-Adria helyett Visegrád

Az 1990-es tavaszi választások után új, polgári kormánya lett hazánknek Antall József vezetésével. Többen csak nyárspolgárinak hívják, ami talán túlzás, de nem alaptalan. Az új, számomra (és a tízmilliónyi magyar számára is) ismeretlen ember alig pár hónapot töltött az MDF élén, s már alapíthatta is kormányát, s a harmadik magyar köztársaság bel- és külpolitikáját. „Érdekes módon” Antallt a gazdaság - ami mindennek az alapja - nem érdekelte, más-sal foglalatostkodott: paktumokkal, megtalálta Göncz Árpádot, az őszi önkormányzati választásokra kényszerült, amit nagy hirtelen el is veszített az MDF Budapesten, Demszkyt azóta is nyögjük. Antall több-

⁹ Ma már föl sem tűnik, hogy a valamikori Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság területe kétszerese volt Angliának (130 395 km²)

szintű külpolitikájának (euro-atlanti kapcsolatok, Varsói Szerződés szétverése, a határon túli magyarokhoz kapcsolódó anyaországi viszony elmélete és ellentmondásos gyakorlata, regionális-térségi kapcsolatrendszerünk stb.) több olvasata van. Számomra Antall legnagyobb külpolitikai tévedésének tűnik (itt most az 1990. évi őszi Jeszenszky-féle pancser horvátországi fegyverexportra nem térek ki) a semmiből összetákoltt visegrádi csoport álma, a V4-ek.

Ebbéli aggályaimat írásban először a vajdasági magyarság (szenvedés)történetét 1944-2003 feldolgozó cikksorozatomban (Magyar Nemzet, 2003. augusztus 9., 16., 23.) amúgy mellékszálaként fejtettem ki mindösszesen egy bekezdésben. „Már dörögtek a fegyverek Jugoszláviában, amikor Antall József 1991 februárjában Visegrádon belekényszeríti hazánkat egy kvázi szövetségbe, amely tizenkét éve nem működik kellő hatékonysággal, ellenkezőleg... „Barátaink” csak arra jók, hogy Horn Gyula Mečiarral népszerűcseseréről álmodozzon, majd a magyar ellenzékkel közösen támadják a rasszista Beneš-dekrétumok ügyét teljes joggal fölvető Orbán Viktor miniszterelnököt. Mikuláš Dzurinda Budapesten alázza meg a zavaros múltú Medgyessy Pétert, s akkor még a bős-nagy-marosai betonszörnyet nem is említettük. Ha Antall József és politikai „stratégiái” nem kapkodnak, már 1991 nyaratól valós, akár a skandináv vagy a Benelux-államokéhoz hasonló mélységű és minőségű szövetségeket köthettek volna a független(edő) Szlovéniával és Horvátországgal. A történelmi gyökerek is frissebbek és arányosabbak (Osztrák-Magyar Monarchia), mint a Károly Róbert fémjelezte Anjou-koré.”

Az általam a Visegrádi Együttműködés alternatívájaként említett (és közel húsz éve ajánlott) magyar-szlovén-horvát szorosabb partnerkapcsolatokat az tette volna lehetővé, hogy hazánk népszerűsége csúcán volt a függetlenségéért küzdő Ljubljanában és Zágrábban egyaránt. Ezt a több mint szimpátiát az NDK-s menekültek előtti határnyitással alapozta meg Magyarország. Budapest 1989/90/91-ben szabályosan példakép volt a szlovének és a horvátok számára, amit a Ljubljanai egyetemisták több lepedőnyi méretű plakáton a Rozna Dolinában (Rózsavölgy) lévő központi kollegiumuk homlokzatán a világ tudomására is hoztak: „Lahko jebes ZDA in evropa nas vzgled je Madzarska.”¹⁰ Az egyetemistákon túl persze lényegesen komolyabb alapjai is lettek volna a szorosabb együttműködésnek, mégpedig az 1978-ban megindult, jól fejlődő és folyamatosan bővülő Alpok-Adria (horvátul: Alpe-Jadran) Együttműködés.

A térkép¹¹ és a hozzá tartozó táblázat önmagáért beszél, az érintett térség lakosainak száma 37 847 409 fő, 277 208 km² területen. Ivo Goldstein horvát történész helyesen elemzi könyve 580. oldalán, hogy az Alpok-Adria integráció a kulturális, tudományos, közlekedési és gazdasági együttműködés mellett „Horvátország (és Szlovénia) számára jelentős kijárat volt a nyugat felé”. A 80-as években Bosznia-Hercegovina és Montenegró is csatlakozni akart az Alpok-Adria Együttműködéshez, de ezt a horvát és a szlovén tagköztársaságok megakadályozták. Antallék figyelmen kívül hagyták ezt a lehetőséget, pedig csak az együttműködésben részt vevő négy dunántúli megye mellé kellett volna felsorakoztatni a többi tizenötöt. Nagy kár volt, és ma már pótolhatatlan is, hiába létezik még (papíron és olasz elnökkel) az Alpok-Adria Munkaközösség.

E sorok szerzőjét ugyanabban a külügyminisztériumi dolgozószobában, bár már más szereplő oktatta ki, ahol a „Gorenje-tanácsot” kapta. Az új szereplő már nem miniszterhelyettes, hanem helyettes államtitkár volt. A helyettes államtitkár úr sem Visegrád mellett volt elkötelezett, hanem minden második szava Antall József volt. Antall mellett egy igen furcsa-amorf, önmagát omnipotensnek és omnikompetensnek vélő rokon-baráti-tanítványi, nagyon lelkes, de csak félprofi csapat (ez az amatőr sportbéli eufemisztikus elnevezése) gyűlt össze, s lett miniszter, tanácsadó, nagykövet, ez-az, amaz. Hogy ez mennyire így van, mi sem bizonyítja jobban, hogy a már idézett Magyar Nemzet-béli háromszor egy kolumnás cikkem megjelenése után a levitézlett és korosodó exek (Jeszenszky Géza, Kodolányi Gyula és Csóti György) személyeskedő, nagyképpően gögös és öntelt, tárgyi és történelmi tévedésektől hemzseggő „publicisztikában” védték néhai mentorukat, akinek azt a Visegrádot köszönhetjük, amely Szlovákia részéről a nyelvtörvényhez vezetett, azután hogy közigazgatását észak-déli irányban már úgy átszervezte, hogy az a tömbmagyarságot miszlikbe vágta, a Duna eltereléséről nem is beszélve. Ma ott tartunk, hogy a velünk állítólag szoros szövetségben álló országból kitiltják a magyar államfőt, a kitiltással párhuzamosan üldözik a magyar nyelvet, fasisztoid jogszabályokat (Beneš-dekrétumok) tartanak életben (másik „szövetségesünkről”, a csehekről se feledkezzünk meg!), s aki ezt szóvá teszi – pl. Orbán Viktor – azt kiközösítik. Számomra Visegrád, Dávid Ibolya, Demszky Gábor, a kárpótlási jegyekkel licitáló magyar paraszt, a megszűnt iparágak, a csepilajosos, szilvássygyörgyös, gyur-

¹⁰ „Megba..hatod az USA-t és Európát, a mi példaképünk Magyarország.”

¹¹ Ivo Goldstein i.m. 579. old.

csánferences privatizáció - és sorolhatnám tovább - antalli örökség.

Epilógus

Ma már a Gorenje-turizmust úgy látom, az arra kellett, hogy még dolgozó népünk a hűtőládákkal, 8-10 éves Volkswagen Golfokkal és a pár tízezer forintért megszerezhető lerobbant tanácsi bérlakásokkal foglalkozzon, s eközben a volt és leendő politikai és gazdasági elit pedig törvényesen (?!), a Sárközy Tamás jogászprofesszor által komponált dallamokra megkezdje a spontán privatizációt, ami aztán majd átmegegy nem spontánba. Azt nem tudom eldönteni, hogy a 1947-48-49-ben lezajlott államosítások voltak-e mocskosabbak, vagy a rendszerváltás által piedesztálra emelt magánosítás. Amit tudok, az az, hogy ezek a folyamatok Szlovéniában nem így zajlottak. Kuponos rendszer volt, állami cégeket alig adtak el. (A spontán privatizációt szlovénul rablásnak, sikkasztásnak nevezik.) Önálló utat követtek, nem térdeltek le a jugoszláv néphadsereg, a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap előtt sem. És ma már euróval fizetnek, az osztrák életszínvonal közelében élnek, és fűtyülnek ránk, mert nem vagyunk egy súlycsoportban.

A Belgrádi Magyar Intézet ügye tipikusan a magyar tehetetlenség, a mindent túlkomplikáló, egyeztető, időt húzó, aztán már csak a saját sorsával törődő oktatási-kulturális „elit” nyegleségén múlott. Művelődési minisztériumi szlogennel élve a fontos, de nem sürgős kategória. A történelem túllépett az intézet ügyén, de

elszabotálóinak többsége még mindig közöttünk van, és még mindig árt.

A harmadik esetben meg józan paraszti ésszel és népi-plebejus szívvel belefutottam a Belvárosi Magyar Demokratákba, akik az V. kerületből nézték a világot és benne a Balkánt. Antall József már-már Károly Róbertnek hitte magát, Lech Wałęsa III. Kázmér királynak, Vaclav Havel pedig Luxemburgi Jánosnak. Magam úgy tudom, hogy van egy másik Visegrád is, délen, s volt nekünk Dobó Istvánunk, Zrínyi Miklósunk és Jurisics Miklósunk is. Végvári hőseinknek a törökkel szinte kevesebb bajuk volt, mint a császári udvarral. Nem tanultam a perifériákon küzdő magyar-horvát eleink sorából, akik csak kardjukban bízhattak. Tanulhattam volna abból is, ahogyan a belvárosi demokraták saját talpasaikkal (Lakitelki jobbágyok) is leszámoltak, s eltakarítottak mindenkit az útból, aki nemzeti szemüvegen át nézte hazáját, Pozsgay Imrétől Bíró Zoltánon át, Csoóri Sándorig. Naiv voltam, így háromszor is „jég-re vitt” és „lesre állított” a Janus-arcú nagypolitika, de a sors jóvoltából rúghattam még egy tizenegyest: 2004 és 2009 között az Eszéki J. J. Strossmayer egyetemen taníthattam, és meggyőződhettem arról, hogy a Bem-rakparton, a Duna-parton és a Sándor palotában a mai napig mindent jobban tudnak. Személyesen találkozhattam Eszéken Göncz Kingával, Szili Katalinnal és Sólyom Lászlóval. Láthattam az eszéki vár udvarából elsuhanó fekete limuzinjaikat, miközben gyalog ballagtam a bölcsészkar felé. Vártak rám horvát hallgatóim, akik magyarul akartak tanulni. Nem is tudták, hogy én kikkel találkoztam...

Táltostánc